

Zróżnicowanie ruchu turystycznego w parkach narodowych Chorwacji

Differentiation of visitors in Croatian national parks

Joanna Markowska

Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin
ul. Grzegorzewskiej 10, 02-778 Warszawa, Polska
e-mail: joanna.markowska@wp.pl

Abstract. Croatia is a very popular touristic destination in southern Europe. Apart from other places, also national parks are receptive areas. There are eight proclaimed National Parks in Croatia of total territory 964.6 km². It has to be emphasized that all of them are located in the Dinaric Karst area therefore they are characterized by karst processes: surface and underground relief transformation and travertine formation in karst rivers due to their specific chemical conditions. The aim of below article is to present how tourist movement is differentiated in all the parks and what are changes of visitors' number in Croatian national parks in period 2007–2011.

For the purpose of below article national parks were divided into 3 groups considering their locations and that is how 3 types of parks were distinguished: islands' parks, mountains' parks and travertines' parks. Comparisons of quantitative changes of visitors in parks have shown that one type of parks dominates above others when visitors number is compared. These are National Park of the Plitvice Lakes and Krka National Park which both are visited by over 75% of visitors in Croatian national parks yearly.

Słowa kluczowe: Chorwacja, parki narodowe, turystyka, kras

Keywords: Croatia, national parks, tourism, karst

Wprowadzenie

Chorwacja położona jest w Europie południowej w zachodniej części Półwyspu Bałkańskiego. Z uwagi na położenie kraju wyróżnia się w nim 3 makroregiony fizycznogeograficzne: wąski pas nizin nadmorskich ciągnący się wzdłuż wybrzeży Morza Adriatyckiego i rozszerzający się na Płw. Istria (tzw. „Primorska Hrvatska”), obszar krasowy Dynarydów obejmujący pasmo Gór Dynarskich ciągnące się równoległe do wybrzeża (tzw. „Gorska Hrvatska”) oraz pas nizin we wnętrzu kraju (tzw. „Kontynentalna Hrvatska”).

Chorwacja stanowiła do 1991 r. jugosłowiańską republikę. Od ogłoszenia deklaracji niepodległości 8 października 1992 r. jest niezależnym krajem ubiegającym się aktualnie o członkostwo w Unii Europejskiej, do której planuje wstąpić 1. lipca 2013 r. Kraj zamieszkuje 4 284 889 mieszkańców (Popis stanovništva... 2011), natomiast roczna liczba turystów przekracza 11 mln, zatem ponad 2.5-krotnie przekracza liczbę mieszkańców. Ruch turystyczny koncentruje się na wybrzeżu; w 2011 r. było to 85.0% wszystkich turystów (www.mint.hr). Z uwagi na korzystne warunki klimatyczne (klimat śródziemnomorski) sezon turystyczny trwa od kwietnia do września, a w niektórych miejscach odbywa się całorocznie. Czynnikiem decydującym o atrakcyjności turystycznej Chorwacji są – poza uwarunkowaniami klimatycznymi – także: walory historyczne (liczne zabytki z okresu starożytności i średniowiecza), walory przyrodnicze (krajobraz krasowy, wybrzeże dalmatyńskie, bogactwo świata roślin i zwierząt, również podwodnego) oraz walory kulturowe. Dostępność komunikacyjna,

tj. połączenia autostradami z krajami Europy południowej, zachodniej i środkowej, w pewnym stopniu również jest czynnikiem decydującym o potencjale turystycznym kraju.

Jednym z obszarów recepcji turystycznej są w Chorwacji również parki narodowe, które cechują przede wszystkim odwiedziną jednodniową, choć dzięki zorganizowanej infrastrukturze turystycznej w niektórych parkach możliwe jest także przebywanie dłuższe niż 24 godziny.

Celem artykułu jest krótka (z uwagi na ograniczenia redakcyjne) charakterystyka parków narodowych Chorwacji, porównanie liczby odwiedzających poszczególne parki oraz próba odpowiedzi na pytanie o przyczyny przestrzennego zróżnicowania ruchu turystycznego.

Materiał i metody

Ustawa o ochronie przyrody z 2005 r. wymienia 9 form ochrony przyrody, jakie istnieją w Chorwacji. Są to: rezerwat ścisły, park narodowy, rezerwat, park przyrody, park regionalny, pomnik przyrody, ważny krajobraz (w oryginale: „značajni krajolik”), park – las, pomnik architektury parkowej (Zakon o zaštiti prirode 2005).

W Chorwacji istnieje 8 parków narodowych, z czego 7 powstało w czasach b. Jugosławii, jeden natomiast (Sjeverni Velebit) proklamowano po 1991 r. (tab. 1). Analiza materiałów kartograficznych oraz obserwacje terenowe wskazują na to, iż wszystkie parki narodowe zlokalizowane są na Krasie Dynarskim, który tworzy makroregion fizycznogeograficzny Gorska Hrvatska. Obejmuje on pasmo górskie o południkowym przebiegu tworzące naturalną barierę klimatyczną między obszarem śródziemnomorskim i kontynentalnym (Markowska 2010). Kras Dynarski stanowi – w zależności od autora – od 45.6 do 54.0% lądowej powierzchni kraju (Matas 2006). Lokalizacja wszystkich parków narodowych na obszarze krasowym wskazuje na szczególne walory przyrodnicze tych obszarów, a zarazem na potrzebę ich ochrony. O specyficznych zależnościach człowiek – środowisko na Krasie Dynarskim pisano szerzej w literaturze przedmiotu (Blažević 2007, Božičević 1997, Feletar et al. 2000, Kornati... 1995, Matas 2006, Markowska 2003, Markowska 2010).

Należy w tym miejscu podkreślić specyficzny charakter tego regionu, cechujący się urozmaiconą i silnie rozczłonkowaną rzeźbą terenu, bogactwem form krasowych oraz występowaniem sucholubnej roślinności.

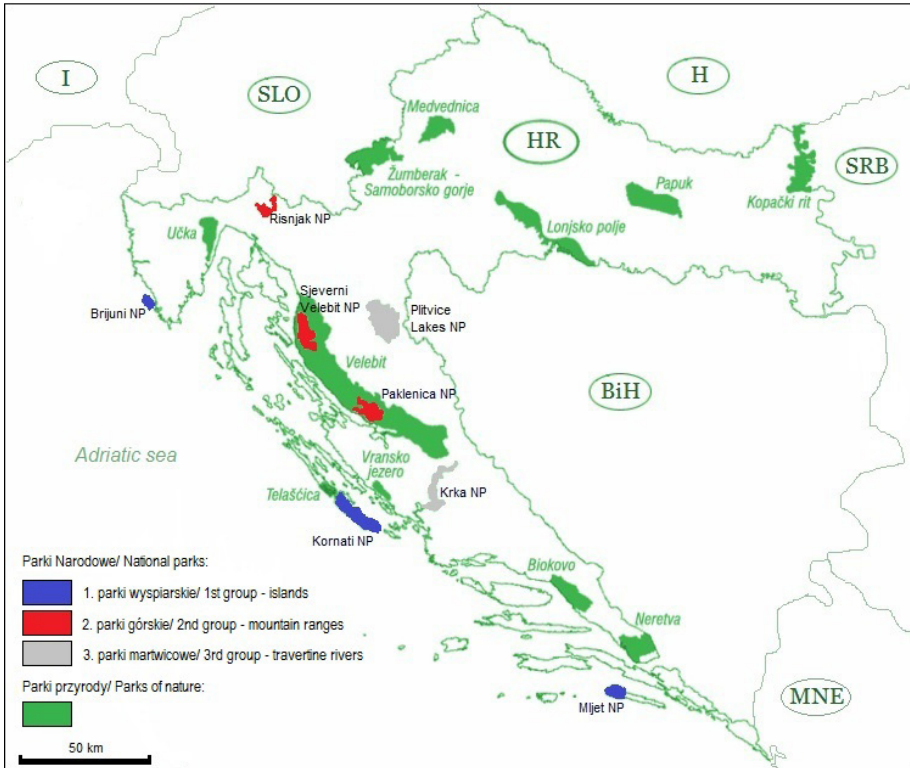
Tab. 1. Parki Narodowe w Chorwacji

Tab. 1. Croatian National Parks

Park narodowy	Rok powstania	Przedmiot ochrony	Dostępność
Brijuni	1983	formy krasowe, flora i fauna wyspy oraz przyległego obszaru Adriatyku	Droga morska – statek
Jeziora Plitwickie	1949	jeziora krasowe i kaskady na rzece Korana	Droga krajowa – samochód, autobus, autokar
Kornati	1980	formy krasowe, flora i fauna wyspy oraz przyległego obszaru Adriatyku	Droga morska – statek
Krka	1985	jeziora krasowe i kaskady na rzece Krka	Droga krajowa – samochód, autobus, autokar
Mljet	1960	formy krasowe, flora i fauna wyspy oraz przyległego obszaru Adriatyku	Droga morska – statek
Paklenica	1949	obszar górski pasm Velika Kapela i Mala Kapela, flora i fauna	Droga krajowa – samochód, autobus, autokar
Risnjak	1953	masyw Risnjak i masyw Snježnika, źródło rzeki Kupa	Droga krajowa – samochód, autobus, autokar
Sjeverni Velebit	1998	masyw górski północnego Velebitu	Droga krajowa – samochód, autobus, autokar

Chorwackie parki narodowe zajmują łącznie powierzchnię 964.6 km², co stanowi 1.7% powierzchni kraju. Największym z nich jest Park Narodowy Jeziora Plitwickie (296.9 km²), najmniejszym zaś PN Brijuni (33.9 km²). Wszystkie parki narodowe Chorwacji znajdują się w zachodniej i w południowej części kraju. Z uwagi na

położenie geograficzne parków, można je podzielić na 3 grupy (ryc. 1). Autorka zaproponowała własny podział oraz nazewnictwo grup, co ma na celu przybliżenie lokalizacji parków oraz wyeksponowanie ich cech.

Ryc. 1. Lokalizacja parków narodowych i parków przyrody w Chorwacji
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://croatia.travel-design.com>
 Fig. 1. National parks and Parks of nature location in Croatia
 Source: Author study based on <http://croatia.travel-design.com>

Grupa 1: parki „wyspiarskie” obejmujące wyspy i ich strefy przybrzeże w odległości minimum kilku mil morskich od wybrzeża – wszystkie z nich wchodzą w skład wybrzeża dalmatyńskiego:

- PN Brijuni (wyspa Brijuni na pd-zach. od Półwyspu Istria),
- PN Kornati (archipeląg Kornati w środkowej części wybrzeża będący najsilniej rozwiniętym archipelągiem w Europie),
- PN Mljet (wyspa Mljet w południowej części wybrzeża).

Grupa 2: parki „górskie” znajdujące się na lądzie na obszarach górskich – wszystkie obejmują fragmenty łańcucha Gór Dynarskich, ciągnącego się wzdłuż wschodniego wybrzeża Morza Adriatyckiego:

- PN Risnjak (najwyższy szczyt: Veliki Risnjak 1528 m n.p.m.),
- PN Sjeverni Velebit (najwyższy szczyt: Mali Rajinac 1699 m n.p.m.),
- PN Paklenica (najwyższy szczyt: Vaganski Vrh 1757 m n.p.m.).

Grupa 3: parki „martwicowe” znajdujące się na lądzie obejmujące doliny rzek z wykształconymi w wodzie martwicami wapiennymi w postaci podwodnych barier. Te parki położone są w paśmie Gór Dynarskich, ale wyłączono je jako odrębną grupę z uwagi na to, że głównym przedmiotem ochrony są rzeki krasowe i powstałe na nich jeziora oraz system kaskadowy, nie zaś formy krasowe, flora i fauna, jak to ma miejsce w przypadku parków z drugiej grupy. Do parków trzeciej grupy należą:

- PN Jeziora Plitwickie (dolina rzeki Korana),
- PN Krka (dolina rzeki Krka).

Wyniki

Dynamika zmian liczby odwiedzających parki narodowe w l. 2007–2011

Na podstawie danych zawartych w dokumentach parków narodowych oraz danych Ministerstwa Turystyki przeanalizowano zmiany liczby odwiedzających chorwackie parki narodowe w okresie 2007–2011. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego wynika z dostępności danych dla wszystkich ośmiu parków narodowych. Na podstawie tych danych nie można wyciągać szczegółowych wniosków dotyczących odwiedzin parków narodowych, ponieważ dotyczą tylko pięcioletniego okresu, tym niemniej można wskazać na pewne trendy.

W 2011 r. chorwackie parki narodowe odwiedziło 2 266 889 osób; jest to o 6.1% więcej w porównaniu z rokiem 2007 r. (tab. 1). Odwiedzającymi są zarówno osoby przebywające na terenie parku krócej niż jedną dobę, jak i turyści korzystający z bazy noclegowej znajdującej się na terenie parków narodowych.

Dane statystyczne dotyczące liczby turystów w Chorwacji (zarówno zagranicznych, jak i krajowych) wskazują na kryzys w analizowanym pięcioleciu (tab. 2). Liczba turystów w Chorwacji w roku 2009 wyniosła 10 935 000 i była mniejsza o 2.0% w porównaniu z rokiem 2007. Wraz z tym spadkiem zmniejszyła się także liczba odwiedzających parki narodowe o 3.5%. W 2011 r. liczba turystów w Chorwacji wzrosła w porównaniu do poprzednich czterech lat i osiągnęła 11 456 000. W odniesieniu do roku 2007 jest to wzrost o 2.6%. Co warto podkreślić, liczba osób odwiedzających parki narodowe w 2011 r. wzrosła od początku omawianego pięciolecia o 6.1%, a zatem zwiększyła się bardziej, niż liczba turystów w Chorwacji. Zestawienie danych wskazuje, że co piąty turysta na co najmniej 1 dzień odwiedził park narodowy (tab.1).

Tab. 2. Liczba odwiedzających chorwackie parki narodowe w okresie 2007–2011

Tab. 2. Visitors' number in Croatian National Parks in period 2007–2011

Park Narodowy	Powierzchnia (km ²)	Liczba odwiedzających						
		2007	2008	2009	2010	2011	2009–2011	2007–2011
Jeziora Plitwickie	296,9	927.661	946.825	939.747	962.322	1.083.451	15.3%	16.8%
Krka	109,0	700.823	696.699	632.378	668.027	683.739	8.1%	-2.4%
Brijuni	33,9	178.073	180.276	162.664	145.152	156.549	-3.8%	-12.1%
Paklenica	96,0	110.338	115.943	110.350	112.898	118.288	7.2%	7.2%
Mljet	53,8	87.816	91.788	88.455	96.391	95.498	8.0%	8.7%
Kornati	220,0	94.605	71.780	89.300	86.130	91.780	2.8%	-3.0%
Sjeverni Velebit	109,0	11.949	13.644	16.043	15.168	19.372	20.8%	62.1%
Risnjak	46,0	24.831	21.738	21.416	17.005	18.212	-15.0%	-26.7%
Łącznie	964,6	2.136.096	2.138.693	2.060.353	2.103.093	2.266.889	10.0%	6.1%
Liczba turystów w Chorwacji (w tys.)		11.162	11.261	10.935	10.604	11.456	4.8%	2.6%

Źródło: <http://www.mint.hr>, <http://hr.scribd.com>, <http://www.mgipu.hr>, <http://www.np-plitvicka-jezera.hr>, <http://www.dzs.hr>, <http://www.hgk.hr>, <http://risnjak.hr>

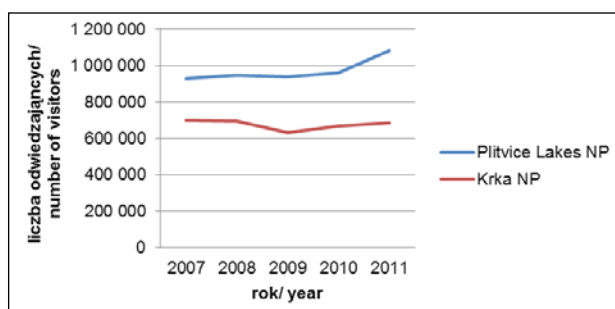
Source: <http://www.mint.hr>, <http://hr.scribd.com>, <http://www.mgipu.hr>, <http://www.np-plitvicka-jezera.hr>, <http://www.dzs.hr>, <http://www.hgk.hr>, <http://risnjak.hr>

Analiza zmian liczby odwiedzających w latach 2007–2011 wskazuje na duże różnice pomiędzy poszczególnymi parkami. W czterech parkach w tym okresie odnotowano spadek liczby odwiedzających. Są to: Risnjak (spadek o 26.7%), Brijuni (spadek o 12.1%), Kornati (spadek o 3.0%) oraz Krka (spadek o 2.4%). Największy przyrost liczby odwiedzających we wspomnianym pięcioleciu odnotowano w Parku Narodowym Sjeverni Velebit (przyrost o 62.1%), który w 2011 r. był siódmym co do liczby odwiedzających rocznie spośród ośmiu chorwackich parków narodowych. Przyczyn zwiększonej liczby odwiedzin w tym parku można upatrywać w tym, że jest to najnowszy park narodowy, proklamowany w 1998 r., co podnosi jego atrakcyjność i stanowi alternatywę dla

innych znanych od lat parków górskich. Przyrost liczby odwiedzających w pięcioleciu 2007–2011 odnotowano także w PN Jeziora Plitwickie (o 16.8%), PN Mljet (o 8.7%) oraz w PN Paklenica (o 7.2 %).

Istnieją duże dysproporcje między poszczególnymi parkami co do liczby odwiedzających. Dwa najczęściej odwiedzane parki w okresie analizowane pięciolecia to parki z trzeciej grupy: PN Jeziora Plitwickie oraz PN Krka – w 2011 r. skupiły 78.0% wszystkich odwiedzin (tab. 1). W pozostałych latach było to: 76.2% (2007), 76.9% (2008), 76.3% (2009) i 77.5% (2010). Tak duży odsetek odwiedzających świadczy o wyjątkowym potencjale obu parków narodowych, a co za tym idzie – można się spodziewać zwiększonej antropopresji w porównaniu z pozostałym parkami narodowymi. Liczba odwiedzających wspomniane parki przekracza 600 000 osób rocznie w każdym z nich i wykazuje niewielkie fluktuacje (ryc. 2).

W sześciu pozostałych parkach narodowych, tj.: Brijuni, Kornati, Mljet, Paklenica, Risnjak oraz Sjeverni Velebit, roczna liczba odwiedzających w okresie 2007–2011 utrzymywała się na poziomie poniżej 200 000 osób rocznie (ryc. 3). Przyczyną mniejszej liczby odwiedzających te parki narodowe może być – poza ich mniejszą atrakcyjnością przyrodniczą – w pewnej mierze czynnik dostępności. Parki pierwszej grupy znajdują się na wyspach, zatem dostęp do nich wymaga łodzi lub statku. Parki drugiej grupy obejmują obszary górskie, przez co prawdopodobnie liczba osób zainteresowanych zwiększonym wysiłkiem fizycznym niezbędnym do podjęcia w celu zwiedzenia tych parków jest mniejsza, niż w przypadku parków obejmujących doliny rzeczne.

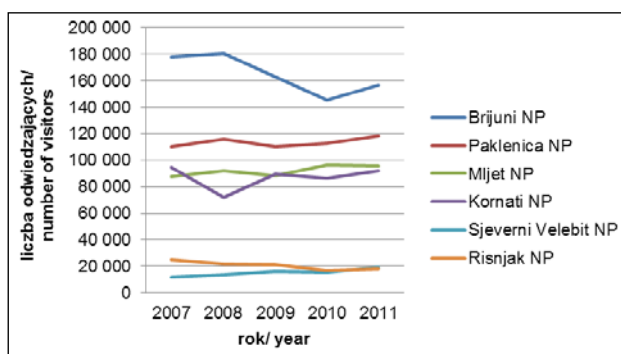

Ryc. 2. Zmiany liczby odwiedzających PN Jeziora Plitwickie i PN Krka w okresie 2007–2011

Źródło: www.mint.hr

Fig. 2. Changes of visitors numbers in the Plitvice Lakes NP and Krka NP in years 2007–2011

Source: www.mint.hr

Ryc. 3. Zmiany liczby odwiedzających PN Brijuni, PN Paklenica, PN Mljet, PN Kornati, PN Sjeverni Velebit i PN Risnjak w okresie 2007–2011

Źródło: www.mint.hr

Fig. 3. Changes of visitors numbers in the Brijuni NP, Paklenica NP, Mljet NP, Kornati NP, Sjeverni Velebit NP and Risnjak NP in years 2007–2011

Source: www.mint.hr

Podsumowanie

Wszystkie chorwackie parki narodowe położone są na Krasie Dynarskim, co świadczy o szczególnych walorach przyrodniczych obszarów krasowych i ich wrażliwości na antropopresję, co spowodowało konieczność ochrony wybranych fragmentów Krasu Dynarskiego. Ruch turystyczny jest rozłożony nierównomiernie – ponad 75.0% odwiedzających chorwackie parki narodowe w okresie 2007–2011 wybierało parki trzeciej grupy, tj. PN Jeziora Plitwickie oraz PN Krka, których głównym przedmiotem ochrony są jeziora i rzeki krasowe, w których zachodzą intensywne procesy wytrącania się węgla wapnia w postaci podwodnych barier (fot. 4), co prowadzi do powstawania nowych oraz łączenia się starych jezior (Markowska 2003). Nadmierna antropopresja może doprowadzić do zaniku procesu formowania się barier trawertynowych, które są w tej chwili głównym elementem decydującym o atrakcyjności parków i zadecydowały o wpisaniu NP Jeziora Plitwickie na listę UNESCO w 1979 r. To właśnie wyjątkowa atrakcyjność przyrodnicza obu parków i możliwość obserwowania rzadkich zjawisk występujących w rzekach krasowych powoduje, że liczba odwiedzających stale rośnie. Dużo mniejsze znaczenie ma dostępność komunikacyjna, ponieważ parki nie są zlokalizowane przy głównych drogach.

Fot. 4. Młode bariery trawertynowe na rzece Krka. PN Krka (fot. Denis Cerić)
Fig. 4. Young travertine barriers on Krka river. Krka NP (photo by Denis Cerić)

W celu ochrony wrażliwego ekosystemu wód krasowych będących przedmiotem ochrony w dwóch najczęściej odwiedzanych parkach narodowych Chorwacji, należy podjąć działania na szczeblu lokalnym i regionalnym, aby przenieść ruch turystyczny również do innych parków narodowych, a zarazem uchronić przed nadmierną antropopresją PN Jeziora Plitwickie oraz PN Krka. Jednocześnie należy prowadzić edukację ekologiczną wśród turystów odwiedzających wszystkie parki narodowe, w celu uświadomienia, jaki jest przedmiot ochrony oraz jakie mogą być skutki antropopresji na obszarach krasowych.

Literatura

- Blažević I., 2007. Turistička geografija Hrvatske. Školska knjiga, Zagreb, p. 135
Božičević S. 1992. Fenomen krš, Školska knjiga, Zagreb, 104.
Feletar D. et al. 2000. Geografija 4. Dr. Feletar. Zagreb, p. 184
Kornati. Prirodna podloga, zaštita, društveno i gospodarsko valoriziranje. 1995. Hrvatsko ekološko društvo. Zagreb, p. 645.
Markowska J. 2003. Morfodynamiczny system Jezior Plitwickich. Praca magisterska - maszynopis, WGiSR UW, Warszawa
Markowska J. 2010. Rzeźba terenu a użytkowanie ziemi na Krasie Dynarskim. Praca doktorska - maszynopis, Wydz. Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa

- Matas M. 2006. Raširenost krša u Hrvatskoj, www.geografija.hr (data dostępu 14.08.2012)
- Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku 2011
- Vidaković P. 2000. Pedeset godina gospodarenja i turističkog razvoja NP Plitvička jezera, 50. Godina nacionalnog park Plitvička jezera 2000, Zagreb
- Zakon o zaštiti prirode iz 20.05.2005
- <http://croatia.travel-design.com> (data dostępu 11.08.2012)
- http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1436.pdf, p. 13 (data dostępu 23.07.2012)
- <http://www.hgk.hr/wp-content/> (data dostępu 23.07.2012)
- www.lickosenjska.com (data dostępu 12.08.2012)
- <http://www.mint.hr/UserDocslImages/TOMAS06NPPP.pdf>, p. 6 (data dostępu 23.7.2012)
- <http://www.mint.hr/UserDocslImages/120524-Stat-011.pdf> (data dostępu 23.07.2012)
- <http://www.mint.hr/UserDocslImages/turizam-2010-info.pdf> (data dostępu 23.07.2012)
- <http://www.mint.hr/UserDocslImages/080702-turizm-07-hr.pdf> (data dostępu 23.07.2012)
- http://www.mgipu.hr/doc/PPNPPlitvicka_jezera/Knjiga_I.pdf, p. 82,(data dostępu 23.07.2012)
- <http://www.np-plitvicka-jezera.hr/hrv/> (data dostępu 23.07.2012)
- <http://risnjak.hr/wp-content/uploads/2009/08/Np-Risnjak-HR-lowres-+-mapa1.pdf> (data dostępu 23.07.2012)